

שירת הקירות. (דברים לתערוכה של משה סעידי בבית אורי ורמי נחושטן)

בשלהי 1959 התקיימה התערוכה "ציור ופיסול בקיבוץ" במוזאון דיזנגוף בתל אביב. התערוכה עוררה הדים רבים בין חברי הקיבוצים ואף מחוצה להם. עיקרה עסק בשאלת המופשט באומנות הקיבוצית, כלומר בשאלה "מה על חבר הקיבוץ לצייר". בין התגובות הרבות בעקבות התערוכה הופיעה רשימה צנועה ב"השבוע" בקבה"א "בזכות המופשט": **'האמן חבר הקיבוץ אינו זקוק שימכרו את יצירותיו ויסחרו בהן, וזוהי מעלה, אשר רק בקיבוץ אפשר למצוא אותה. האמן משוחרר מכל דאגת קיום (במסגרת חייו בקולקטיב) והשוחרר הזה הוא אשר מעניק לו את חופש הדיבור וההבעה'** (1.1.60). הכותב – אומן צעיר בן עשרים ושלוש בשם משה סעידי.

ליד הרשימה צילום של פסל הנושא את השם: "הרכב צלילים". פסל מגבס בסגנון מודרני מופשט. אנחנו הרי יודעים שהאומנות המופשטת ביותר היא זו המוסיקאלית. ומשה הצעיר בנוסף להיותו אומן חזותי, הוא גם מוסיקאי בנשמתו, מנגן עלי כינור עוד בילדותו באירן.

מהגיעו כנער צעיר לכפר מנחם מקיים משה דיאלוג פורה עם קיבוצו ותנועתו באמצעות יצירותיו התלת-ממדיות. אני מוצא את צילומי פסליו מופיעים בכתבי עת תנועתיים כבר בסוף שנות החמישים, מרחב לנראות יצירתית שניתן לו כמו היה אומן וותיק. משתתף בתערוכות הארגון ומאמצע שנות השישים משמש כבר רכז ארגון הציירים והפסלים של הקיבוץ הארצי.

לאט ובבטחה כובש משה סעידי את מקומו בשיח האומנותי הקיבוצי והישראלי דרך נישת ייחודית שמתאימה לנטיות ליבו הפיסוליות – בשילוב תפישת עולם חברתית ואומנותית האומרת שיש להוציא את האומנות מד' אמות הסטודיו אל המרחב הקיבוצי. אין מתאים מכך מאשר עיצוב קירות מחומר הן באולמות הבית הן על קירותיו בחוץ. לשתול פשוטו כמשמעו את האומנות אל בין הקירות. סעידי משלב בצורה אורגנית את יצירתו באדריכלות הקיבוצית, תוך הידברות ודיאלוג אומנותי ואדריכלי עם מתכנן הבניין, עם האדריכל. עד מהרה נהפך סעידי לאומן האומנות האדריכלית. דוגמה לכך אפשר לראות בשיתוף הפעולה הפורה עם אדריכל מסטצ'קין בקיר הקרמי המרשים שסעידי יצר באולם הכנסים בבית הקיבוץ הארצי בשנת 1969.

כדי לממש את יצירתו, וכדי לאפשר לעוד חברים מהקיבוץ ומחוצה לו ליצור מנהל סעידי מפעל לקרמיקה ארכיטקטונית שתפקידה בין היתר לממש הלכה למעשה את רעיונותיו האומנותיים של סעידי עצמו ושל אומנים אחרים. מפעל הקרמיקה, מצטרף לפרויקט אחר שמנהל סעידי לאורך שלושים שנה, אוצרות של גלריית המגדל בבית רסקו. כל זה כדי לאפשר למקסימום יוצרים מההתיישבות העובדת ואחרים להציג בתל אביב. סעידי נהפך לפרויקטור של אומנות קיבוצית, עומס על שכמו שליחות אידאולוגית שהאומנות במרכזה.

אפשר לדבר על יצירתו של סעידי, לציין את מקורותיה האומנותיים שיש בהם מיזוג מופלא בין מזרח למערב. אני רואה בסעידי האומן והאדם את **"משורר המרחב הציבורי"**. הוא במחשבתו המוסיקאלית ובדרכו הפלסטית יצר תלכיד מופלא של "שירת הקירות".

המיוחד ביצירתו של משה שהיא מאפשרת למתבונן בה להפליג למרחקים, היא לא מקבעת את התודעה אלא מרחיבה אותה. ביצירתו הפלסטית מקיים סעידי דיאלוג עם השורשיות

העתיקה והבסיסית ביותר, עם חומרי האדמה. לא קישוטיות נוצצת תלושה אלא עבודה עם צבעי וחומרי האדמה, טרה קוטה לסוגיה. להראות מהיכן באנו ולאן אנחנו שבים...

לאחרונה הסתובבתי ברחובותיה של ת"א. פגשתי גרפיטי לסוגיו על קירות המרחב הציבורי. כאלה שנעשו חלקם במחשכים, בהיחבא, ללא סמכות. על קירות, חדרי מדרגות ואף כיכרות ראשיים. התרסה גראפית כנגד האורבניות והמסוד המנוכר. אומנות מחתרית שמטרתה לעצבן. לטעמי **סמלים תלושים** במרחב הציבורי המוזנח. זו דוגמה הפוכה ליצירותיו הארכיטקטוניות של סעידי, שהן מתכתבות עם הקיר, מוסיפות לו תובנות אסתטיות, ומשמעות תוכנית ולא נאבקות כנגדו ...

את התערוכה אצר ידידי האדריכל **מיכאל יעקובסון**, שאף הוא שם לו למטרה להביא אל קדמת הבמה את האדריכלות הקיבוצית במיטבה ושילוב האומנות בה. תודה מיכאל הן על התערוכה הן על כל מה שאתה עושה למען היצירה במרחב האדריכלי והציבורי.

וכמובן תודה וברכות למוזאון וצוות מנהליו ועובדיו, על עבודתם הברוכה לאורך שנים. אתם מאלה שמבטלים במידה רבה את הפער בין מרכז פריפריה. ועל כך תבורכו.

למשה ידידי, אתה כבר לא נער, אך יצירתך צעירה ורעננה כתמיד. תמיד ארגנת לאחריים הפעם אתה המציג, יישר כוח ותמשיך ליצור.

יובל דניאלי